



JURIDISKA FAKULTETEN
vid Lunds universitet

Mohammad Hassoun

I rubriceringsvalets oklarhet vid grov våldtäkt

- om svensk gradindelning av grov våldtäkt som begås under vapenhot

LAGF03 Rättsvetenskaplig uppsats

Kandidatuppsats på juristprogrammet

15 högskolepoäng

Handledare: Per Nilsén

Termin: HT21

Innehåll

SUMMARY	1
SAMMANFATTNING	3
FÖRKORTNINGAR	4
1 INLEDNING	5
1.1 Bakgrund	5
1.2 Syfte och frågeställningar	6
1.3 Metod och material	7
1.4 Teori	8
1.5 Avgränsningar	8
1.6 Disposition	9
2 STRAFFRÄTTSLIG REGLERING AV VÅLDTÄKT	11
2.1 Bakgrund	11
2.2 Nuvarande våldtäktsbestämmelse	13
2.3 Nuvarande bestämmelse om grov våldtäkt	13
3 GRADINDELNING	14
3.1 Allmänt om gradindelning av brott	14
3.2 Gradindelning av grov våldtäkt som begås under vapenhot	15
4 RÄTTSPRAXIS	16
4.1 Avgöranden från tingsrätterna	16
4.1.1 Landskrona tingsrätts dom B 1032-00	16

4.1.2	Ångermanlands tingsrätts dom B 1105-20	16
4.2	Avgöranden från hovrätterna	17
4.2.1	Svea hovrätts dom B 11287-14	17
4.2.2	Hovrätten för Västra Sveriges dom B 3307-17	17
4.2.3	Svea hovrätts dom B 822-19	18
4.2.4	Svea hovrätts dom B 7958-21	19
4.2.5	Hovrätten för Västra Sveriges dom B 4810-21	20
5	ANALYS	21
5.1	Frågan om gradindelning och hot av särskilt allvarlig art	21
5.2	Enhetlighet i rättstillämpningen?	26
5.3	Hur kommer HD sannolikt att döma?	27
6	SLUTSATS	29
	KÄLL- OCH LITTERATURFÖRTECKNING	31
	RÄTTSFALLSFÖRTECKNING	34

Summary

The purpose of this thesis has been to examine the Swedish classification of aggravated rape when the act is committed under threat with weapons from a legal security perspective. In addition, the purpose of this thesis has also been to investigate the circumstances that should be considered for a threat to be particularly serious.

Analysis of case law has been crucial for understanding how the criminal classification should be applied. Furthermore, the analysis has been essential for understanding the circumstances that should be considered for a threat to be particularly serious.

The thesis has presented the following conclusions. Firstly, I illustrate several circumstances which should be considered in assessing whether a threat should be particularly serious, such as the nature of the weapon and whether the weapon was aimed or held against the victim's body.

Secondly, I have concluded that the overall assessment is decisive regarding how the criminal classification should be applied. Furthermore, I have decided that in cases where a threat is particularly serious due to threats with weapons aimed or held against the victim's body, then the act should be classified as aggravated rape.

Thirdly, the thesis has concluded that case law is not uniform in the application of law, mainly demonstrated in the decisions of the Svea Court of Appeal (B 7598-21) and the Court of Appeal for Western Sweden (B 4810-21). Furthermore, it has been stated that the case law thereby been unpredictable and inconsistent.

Finally, I have decided that the Supreme Court will probably consider the threat particularly serious and classify the act as aggravated rape in case B 6401–21.

Sammanfattning

Syftet med framställningen har varit att ur ett rättssäkerhetsperspektiv utreda svensk gradindelning vid grov våldtäkt när gärningen har förövats under vapenhot. Uppsatsen har även haft som syfte att utreda vilka omständigheter som bör beaktas för att ett hot ska anses vara av särskilt allvarlig art.

Analys av rättspraxis har varit avgörande för att förstå hur gradindelningen bör genomföras i det enskilda fallet. Vidare har rättsfallsanalysen varit avgörande för förståelsen av vilka omständigheter som bör beaktas för att ett hot ska anses vara av särskilt allvarlig art.

Undersökningen har kunnat presentera följande slutsatser. För det första har jag kommit fram till ett antal omständigheter som i dagsläget bör beaktas vid bedömningen om huruvida ett hot faller under kvalifikationsgrunden. Exempel på omständigheter som bör beaktas är vapnets art samt huruvida vapnet riktats eller hållits mot offrets kropp.

För det andra har jag beträffande gradindelningen kommit fram till att den samlade bedömningen är avgörande. Här har jag dragit slutsatsen att gärningen bör rubriceras som grov när ett hot anses vara av särskilt allvarlig art på grund av hot med vapen som riktats eller hållits mot målsägandens kropp.

För det tredje har jag konkluderat att praxis inte är enhetlig i rättstillämpningen vilket främst kunnat påvisas i avgörandena från Svea hovrätt (B 7598–21) samt Hovrätten för Västra Sverige (B 4810–21). Vidare har det konstaterats att praxis därigenom varit oförutsebar och inkonsekvent. Slutligen har jag med utgångspunkt i prognosteorin dragit slutsatsen att HD sannolikt kommer att anse att hotet är av särskilt allvarlig art samt rubricera gärningen som grov våldtäkt i målet B 6401–21.

Förkortningar

BrB	Brottsbalken (1962:700)
HD	Högsta domstolen
NJA	Nytt juridiskt arkiv
Prop.	Proposition
SOU	Statens offentliga utredningar
SvJT	Svensk Juristtidning

1 Inledning

1.1 Bakgrund

Sexualbrott är ett ständigt aktuellt ämne inte minst våldtäktsbrottet. Utvecklingen av brottet våldtäkt har präglats av omfattande förändringar i lagstiftningen. Det var först när BrB trädde i kraft 1965 som våldtäkt började betraktas som brott mot person.¹ År 2005 genomfördes en lagändring i syfte att förstärka och tydliggöra varje människas rätt till personlig och sexuell integritet samt sexuell självbestämmanderätt. Vidare utvidgades våldtäktsbrottet till situationer där gärningsmannen otillbörligt utnyttjat att offret befunnit sig i en situation där denne haft svårigheter att värja sin sexuella integritet, även om våld eller hot inte varit för handen.² Under tiden därefter har synen på våldtäkt skärpts ytterligare i lagstiftningen genom främst en reform år 2018. Reformen innebar att det för våldtäkt numera är tillräckligt att exempelvis genomföra samlag med någon som inte deltar frivilligt.³ Det kan sålunda konstateras att utvecklingen av våldtäktsbrottet präglats av en skärpt syn som även fått genomslag i lagstiftningen.

Denna skärpta syn kan även noteras i förhållande till *grov* våldtäkt. Inför lagändringarna 2005 genomfördes en praxisundersökning där det kunde påvisas restriktivitet från såväl åklagare som domare med att rubricera våldtäktsbrott som grovt. Med anledning av detta utvidgades tillämpningsområdet för grov våldtäkt genom införandet av kvalifikationsgrunden ”om våldet eller hotet varit av särskilt allvarlig art”.⁴

¹ Prop. 1962:10 s. 16 B.

² Prop. 2004/05:45 s. 1 samt 47.

³ Prop. 2017/18:177 s. 21.

⁴ Prop. 2004/05:45 s. 55 samt 139 f; SOU 2001:14 s. 183 f.

Trots den skärpta synen i lagstiftningen tycks praxis fortfarande vara restriktiv med att bedöma våldtäkt som grov när offret utsatts för våldtäkt under hot med vapen såsom kniv.⁵ I dagsläget saknas ett avgörande från HD som fastslår vad som utgör hot av särskilt allvarlig art. Riksåklagaren har därför nyligen överklagat en hovrättsdom till HD i syfte att få klarlagt vad som utgör hot av särskilt allvarlig art.⁶ I skrivande stund har HD meddelat prövningstillstånd avseende vilka omständigheter som ska beaktas för att ett hot ska omfattas av kvalifikationsgrunden.⁷

Med anledning av brist på praxis och att rättstillämpningen avseende vad som utgör hot av sådan särskilt allvarlig art är oklar är det, enligt min mening, av vikt att undersöka rättsläget med tillämpning av ett rättssäkerhetsperspektiv.

1.2 Syfte och frågeställningar

Framställningens övergripande syfte är att ur ett rättssäkerhetsperspektiv utreda den svenska gradinledningen vid grov våldtäkt när gärningen har begåtts under vapenhot. Vidare avser uppsatsen att utreda vilka omständigheter som bör beaktas för att ett hot ska anses vara av särskilt allvarlig art.

Framställningen ska således besvara följande frågeställningar:

- Hur bör gradindelningen av grov våldtäkt genomföras när gärningen skett under vapenhot?
- Vilka omständigheter bör beaktas för att ett hot ska anses vara av särskilt allvarlig art?

⁵ Svea hovrätts dom den 2 augusti 2021 i mål B 7958–21; Svea hovrätts dom den 28 november 2019 i mål B 822–19; Hovrätten för Västra Sveriges dom den 13 november 2017 i mål B 3307–17; Hovrätten för Västra Sveriges dom den 24 september 2021 i mål B 4810–21.

⁶ Riksåklagarens överklagande till HD i ärende AMR-7739-19.

⁷ Meddelat prövningstillstånd av HD i mål B 6401–21.

- Föreligger det en enhetlig praxis avseende gradindelningen av grov våldtäkt som begås under vapenhot?
- Hur kommer HD sannolikt att döma i målet B 6401–21?

1.3 Metod och material

I förevarande framställning kommer en rättsdogmatisk metod tillämpas. Den rättsdogmatiska metoden kännetecknas av att den utgår från rättskällorna lagstiftning, rättspraxis, förarbeten samt doktrin. Till övervägande del utgår framställningen från en klassisk rättsdogmatisk metod vars syfte kan sägas vara att systematisera och tolka gällande rätt för att påvisa rättsläget samt redogöra för lösningar på juridiska frågor.⁸

I framställningens analyserande kapitel kommer en kritisk rättsdogmatisk metod att tillämpas i syfte att utifrån gällande rätt diskutera huruvida rättstillämpningen, avseende gradindelningen av grov våldtäkt i förhållande till kvalifikationsgrunden, är tillfredsställande mot bakgrund av lagstiftarens avsikter. En tillämpning av en kritisk rättsdogmatisk metod kan sägas innebära en tolkning och systematisering av gällande rätt med ett kritiskt förhållningssätt. Metoden gör det möjligt att kunna dra slutsatser och självständigt argumentera över huruvida rättsläget är tillfredsställande eller inte. Detta kan vara fallet när praxis inom visst område inte är enhetlig.⁹

Mot bakgrund av frågeställningarna har en analys av rättspraxis varit avgörande för att förstå hur gradindelningen bör tillämpas i det enskilda fallet. Vidare har rättsfallsanalysen varit avgörande för förståelsen av vilka omständigheter som bör beaktas för att ett hot ska anses vara av särskilt allvarlig art. Här har även lagtext, förarbeten samt doktrin använts.

⁸ Kleineman 2018, s. 21, 24–29 samt 34; Jareborg, SvJT 2004, s. 4; Peczenik, SvJT 2005, s. 249 f.

⁹ Kleineman 2018, s. 35 f.

Uppsatsen har undersökt sammanlagt 10 rättsfall, varav hälften utgör tingsrättsavgöranden. Övriga rättsfall kommer från hovrätterna.

1.4 Teori

I syfte att undersöka hur gradindelning vid grov våldtäkt bör genomföras krävs att ett rättssäkerhetsperspektiv tillämpas. Rättssäkerheten ska skydda den enskilde mot staten och dess maktutövning.¹⁰

Rättssäkerhetsperspektivet utgår från förutsebarhet och likhet i rättstillämpningen. Det är en central del av upprätthållandet av rättssäkerheten att dessa krav är uppfyllda, eftersom enskilda ska ha möjlighet att förutse vilka rättsliga konsekvenser visst handlande kan medföra.¹¹

Framställningen kommer härutöver att utgå från Alf Ross' prognosteori. Teorin utgår från att gällande rätt är den rätt som rättsväsendet faktiskt tillämpar i ett enskilt fall. Ross' teori innebär således att gällande rätt kan bestämmas genom att göra en prognos över hur en domstol i ett enskilt fall sannolikt skulle döma. Med tillämpning av prognosteorin kommer framställningen kunna undersöka hur HD antagligen kommer döma i målet B 6401–21.¹²

1.5 Avgränsningar

Framställningen är avgränsad till gradindelning av grov våldtäkt. Här fokuseras enbart på gärningar som har begåtts under vapenhot. Med vapenhot avses även knivhot eftersom användande av kniv är mer förekommande i praxis än vapen. Anledningen till avgränsningen är även dels utrymmesskäl, dels att resterande omständigheter som konstituerar grov våldtäkt inte är lika aktuella som det uppsatsen avser att behandla. Detta

¹⁰ Jareborg 1992, s. 80 f.

¹¹ Jareborg 1992, s. 80 f. samt 90; Asp m.fl. 2013, s. 56; Zila, SvJT 1990, s. 284.

¹² Ross 1953, s. 47 f.

främst mot bakgrund av Riksåklagarens överklagande av hovrättens dom till HD, i syfte att få tydliggjort vilka omständigheter som ska beaktas för att ett hot ska anses vara av särskilt allvarlig art.

Det vore intressant att undersöka gradindelning av grov våldtäkt mot barn. Framställningen kommer emellertid uteslutande undersöka gradindelningen i förhållande till grov våldtäkt mot vuxna. Anledningen härtill är tidsmässiga och utrymmesmässiga skäl.

Arbetet kommer däremot att innehålla en allmän redogörelse av nuvarande våldtäktsbestämmelse för att läsaren ska bekanta sig med lagstiftningen. I övrigt kommer våldtäkt av normalgraden och oaktsam våldtäkt inte omfattas av denna undersökning, eftersom en närmare redogörelse av dessa brott skulle framstå som överflödigt mot bakgrund av syftet med denna framställning.

Avslutningsvis kan nämnas att någon närmare utredning kring straffvärdebedömningen och övriga delar av påföljdsbestämningen vid grov våldtäkt, inte kommer att behandlas i denna framställning. Det vore självfallet av intresse att undersöka detta närmare eftersom gradindelning och straffvärdebedömningar oftast går hand i hand. Men för att undersökningen ska ha en rimlig avgränsning måste en utredning av straffvärdebedömning vid grov våldtäkt utelämnas.

1.6 Disposition

Framställningen innehåller sex kapitel. Kapitel två innehåller en allmän redogörelse för våldtäktsbrottet samt dess bakgrund i syfte att läsaren ska bekanta sig med lagstiftningen. Nästföljande kapitel innehåller en redogörelse för gradindelning av brott. Kapitlet skildrar även hur gradindelning ska gå till. Kapitel fyra redogör för rättspraxis på området som berör rubricering av våldtäktsbrott som skett under vapenhot.

Dessa kapitel utgör sedan grunden för framställningens analyserande del, vilken återfinns i kapitel fem. Här diskuteras framställningens frågeställningar. Uppsatsen avslutas med kapitel sex som redogör för slutsatser.

2 Straffrättslig reglering av våldtäkt

2.1 Bakgrund

Våldtäkt har varit kriminaliserat under mycket lång tid i Sverige. En sådan kriminalisering återfinns exempelvis i Östgötalagen från cirka 1300-talet. I den återfinns en bestämmelse om våldtäkt i Edsörebalken.¹³

Sedan BrB trädde i kraft har våldtäktsbestämmelsen genomgått flera förändringar som präglats av en skärpande samt förändrande syn på brottet. Genom 1998 års reform förändrades formuleringen av våldtäktsbestämmelsen. Syftet med ändringen var att utvidga våldtäktsbegreppet samt markera att det var kränkningens art som var avgörande.¹⁴

År 2005 ändrades våldtäktsbestämmelsen på nytt i syfte att förstärka och tydliggöra varje människas absoluta rätt till personlig och sexuell integritet samt sexuell självbestämmanderätt. Förändringen innebar ett införande av en ny formulering som konstituerade brottet våldtäkt, vilket gav upphov till att våldtäktsbegreppet utvidgades. Våldtäktsbegreppet utvidgades även till att omfatta situationer där gärningsmannen otillbörligt utnyttjat att offret befunnit sig i en situation där denne haft svårigheter att värja sin sexuella integritet, även om våld eller hot inte förekommit.¹⁵

Under tiden därefter framhölls ytterligare krav på skärpande förändringar av våldtäktsbestämmelsen samt skyddet för varje människas rätt till personlig och sexuell integritet. År 2013 ändrades jämförelseledet i

¹³ III Edsörebalken, Östgötalagen; Holmbäck m.fl. 1933, s. 35; Häthén m.fl. 2004, s. 25.

¹⁴ Prop. 1997/98:55 s. 90 f.; bet. 1997/98:JuU13.

¹⁵ Prop. 2004/05:45 s. 1 samt 47; SOU 2001:14 s. 165–167; bet. 2004/05:JuU16.

våldtäktsbestämmelsen. Syftet med ändringen var att ytterligare tydliggöra kränkningens betydelse vid bedömningen om en sexuell handling skulle anses vara jämförlig med samlag. Härutöver ändrades våldtäktsbegreppet genom att rekvisitet ”hjälpöst tillstånd” ersattes med lokutionen ”särskilt utsatt situation”, i syfte att få fler fall av sexuella utnyttjanden att betraktas som våldtäkt.¹⁶

År 2018 skärptes synen på våldtäkt ytterligare i lagstiftningen och våldtäktsbestämmelsen fick en ny konstruktion. Gränsen för straffansvar i förhållande till våldtäkt skulle gå vid frivilligt deltagande. Detta till skillnad från det tidigare straffansvaret som krävde våld, hot eller utnyttjande av en särskilt utsatt situation. Konstruktionen genomfördes eftersom en modern sexualbrottslagstiftning borde tydligt ge uttryck för att en sexuell handling mot någon som inte deltar frivilligt, utgör en kränkning av dennes ovillkorliga rätt till personlig och sexuell integritet samt sexuell självbestämmanderätt.¹⁷

Det kan således konstateras att sedan BrB:s ikraftträdande har våldtäktsbestämmelsen genomgått flera stora förändringar, främst i syfte att stärka skyddet för varje människas absoluta rätt till personlig och sexuell integritet samt sexuell självbestämmanderätt. Denna skärpta syn kan även ses i förhållande till grov våldtäkt. Tillämpningsområdet för grov våldtäkt utvidgades år 2005 genom införandet av kvalifikationsgrunden ”om våldet eller hotet varit av särskilt allvarlig art”. Anledningen till införandet av kvalifikationsgrunden var främst mot bakgrund av den restriktivitet som förekom med rubricering av ett våldtäktsbrott som grovt av såväl åklagare som domare. Mot denna bakgrund utvidgades tillämpningsområdet för grov våldtäkt, vilket även ansågs överensstämma väl med den allmänt strängare syn som präglade utvecklingen av våldtäktsbrottet.¹⁸

¹⁶ Prop. 2012/13:111 s. 24–30; SOU 2010:71 s. 15 f. samt 175 f.; bet. 2012/13:JuU20.

¹⁷ Prop. 2017/18:177 s. 21–23; SOU 2016:60 s. 176–185; bet. 2017/18:JuU29 s. 18.

¹⁸ Prop. 2004/05:45 s. 55 samt 139 f.; SOU 2001:14 s. 183 f.

2.2 Nuvarande våldtäktsbestämmelse

Våldtäktsbestämmelsen återfinns i 6 kap. 1 § BrB. Av bestämmelsens första stycke följer bland annat att den som, med en person som inte deltar frivilligt, genomför ett samlag eller annan sexuell handling som med hänsyn till kränkningens allvar är jämförlig med samlag ska dömas till våldtäkt.

2.3 Nuvarande bestämmelse om grov våldtäkt

I 6 kap. 1 § tredje stycket BrB anges exempel på omständigheter som särskilt ska beaktas vid bedömningen av huruvida ett våldtäktsbrott är att anse som grovt. Här ska särskilt beaktas om gärningsmannen använt våld eller hot som varit av särskilt allvarlig art eller om flera gärningsmän förgripit sig på offret. Vidare ska särskilt beaktas om gärningsmannen i övrigt med hänsyn till tillvägagångssättet eller offrets låga ålder visat särskild hänsynslöshet eller råhet.

3 Gradindelning

3.1 Allmänt om gradindelning av brott

Varje gradindelning av en brottstyp utifrån olika svårhetsgrader är att se som en egen brottstyp med egen straffskala. Gradindelningen ska göras med beaktande av samtliga omständigheter vid brottet. Utgångspunkten för gradindelning av ett visst brott är straffbestämmelsens utformning.¹⁹

Gradindelningen ska ske före straffvärdebedömningen. Detta följer av 29 kap. 1 § första stycket BrB, som förutsätter att straffskalan ska vara fastställd innan straffvärdet bestäms. Det är endast omständigheter som berör brottets straffvärde, dvs. bestämmelserna i 29 kap. 1-3 §§ BrB, som kan påverka gradindelningen. Vid bedömningen av brottets svårhet är omständigheter som rör skadlighet, kränkning eller fara av större vikt än skuld. Vidare påverkar de flesta omständigheter i 29 kap. 3 § BrB inte gradindelningen. Undantag från detta är omständigheterna provokation och stark medkänsla.²⁰

I flera straffbud anges omständigheter som särskilt ska beaktas vid gradindelningen av ett visst brott. En sådan konstruktion återfinns exempelvis i bestämmelsen för grov våldtäkt, men dessa omständigheter är inte uttömmande. De utgör enbart exempel, varför ett brott kan rubriceras som grovt även till följd av andra omständigheter som inte uppräknas i ett aktuellt straffbud. Det är helhetsbedömningen som är avgörande.²¹

¹⁹ NJA 2018 s. 378 p. 15; Asp m.fl. 2013 s. 27.

²⁰ NJA 2018 s. 574 p. 19; Zila m.fl. 2020, s. 109 f.; Asp m.fl. 2013, s. 27 f.; Jareborg, SvJT 1992, s. 262.

²¹ Asp m.fl. 2013, s. 28 f.; Zila m.fl. 2020 s. 109.

3.2 Gradindelning av grov våldtäkt som begås under vapenhot

Tillämpningsområdet för grov våldtäkt utvidgades, som ovan nämnts, genom lagändringen år 2005. Vid bedömningen av om en våldtäkt är grov ska numera särskilt beaktas om gärningsmannen har använt våld eller hot som varit av särskilt allvarlig art. Kvalifikationsgrunden torde innebära, enligt lagmotiven, att redan en lägre grad av tvång kan medföra straffansvar för grov våldtäkt. I lagmotiven anges bland annat att hot med vapen som kan medföra allvarlig kroppsskada, såsom skjutvapen, kniv och skruvmejsel är sådana omständigheter som i regel bör innebära att brottet rubriceras som grovt. Emellertid måste en bedömning av samtliga omständigheter i det enskilda fallet alltid företas. Detta innebär att de uppräknade omständigheterna i lagtexten är exempel på omständigheter som ska beaktas vid en samlad bedömning av huruvida brottet ska rubriceras som grovt.²² I doktrin har det även angetts att våldtäkt som skett under vapenhot i regel torde medföra att brottet rubriceras som grovt.²³

²² Prop 2004/05:45 s. 54 f. samt 139 f; Bäcklund m.fl. 2018, kommentaren till 6 kap. 1 §.

²³ Asp m.fl. 2019, Brottsbalken (1962:700), kommentaren till 6 kap. 1 §, Lexino 2021-11-17 (JUNO).

4 Rättspraxis

4.1 Avgöranden från tingsrätterna

4.1.1 Landskrona tingsrätts dom B 1032-00

Förevarande avgörande berör bland annat grov våldtäkt. Den tilltalade, KN, beordrade målsäganden att klä av sig samtidigt som han höll en stor kniv. KN slet av offrets blus varefter målsäganden beordrades att knäppa av behån. Därefter lyfte KN upp målsägandens ena bröst och höll kniven med bladet riktat uppåt. Den tilltalade tog tag i målsägandens axlar och tryckte ned offret i sängen och genomförde ett vaginalt samlag med målsäganden. Under samlaget höll KN kvar kniven som vidrörde målsägandens överkropp.

Tingsrätten fann det styrkt, att KN genomförde samlag med begagnande av hot. Gärningen rubricerades som grov våldtäkt främst mot bakgrund av att den tilltalade använde sig av en stor kniv. Ytterligare omständigheter som var av betydelse för tingsrättens gradindelning var att KN höll kniven med eggen uppåt under målsägandens ena bröst samt mot överkroppen under samlaget.

4.1.2 Ångermanlands tingsrätts dom B 1105-20

Den tilltalade, AA, hade åtalats för bland annat mord och grov våldtäkt. Beträffande den grova våldtäkten hade AA erkänt att denne tilltvingat sig ett vaginalt samlag efter att den tilltalade knivhuggit en person framför målsäganden.

Tingsrätten fann det styrkt att AA tvingat målsäganden till samlag under knivhot med innebörden att om målsäganden inte följde AA:s uppmaningar

skulle hon dödas. Tingsrätten fann att hotet var av särskilt allvarlig art och att våldtäktsbrottet skulle rubriceras som grov våldtäkt. Tingsrätten anförde som skäl för rubriceringen att AA höll i den kniv som denne strax innan gärningen hade knivhuggit en annan person med. Samtidigt låg den knivhuggna personen allvarligt skadad bredvid AA och målsäganden.

4.2 Avgöranden från hovrätterna

4.2.1 Svea hovrätts dom B 11287-14

Den tilltalade FA var åtalad för grov våldtäkt. FA hade hållit fast målsäganden och penetrerat henne med en PET-flaska. I samband med gärningen hade han även tryckt en kniv mot målsägandens kind. Vidare hade han fört en tång mot hennes finger och hotat med att klippa av den.

Hovrätten rubricerade inte gärningen som grov våldtäkt med motiveringen att hoten med kniv och tång skedde *efter* penetreringen med PET-flaskan. Motiveringen grundades på de uppgifter målsäganden lämnade i polisförhör. Hovrätten menade därför att hoten inte skett för att tvinga målsäganden att tåla sexuella handlingen, varför gärningen inte rubricerades som grov våldtäkt.

Till skillnad från hovrätten rubricerade tingsrätten gärningen som grov våldtäkt. Tingsrätten anförde som skäl för rubriceringen att gärningen skett med ett tillhygge. Vidare nämndes det förhållandet att gärningen skett under knivhot genom att den tilltalade tryckte en kniv mot målsägandens kind.²⁴

4.2.2 Hovrätten för Västra Sveriges dom B

²⁴ Stockholms tingsrätts dom den 11 november 2014 i mål B 11259–13.

3307-17

I förevarande avgörande hade den tilltalade, DD, mot betalning erbjudit målsäganden skjuts hem. När de var framme hade DD bett om att få dricka vatten i målsägandens bostad. Därefter hade DD med hjälp av våld och hot tilltvingat sig samlag.

DD hade bland annat slängt målsäganden i golvet och fört fingrar i målsägandens vagina samtidigt som han höll sin hand över hennes ansikte. DD hade vidare tagit ett grepp runt hennes hals och tryckt en kudde mot hennes ansikte. Därefter hade han genomfört vaginalt samlag samtidigt som han tryckte kudden mot målsägandens ansikte. Hotet bestod i att DD yttrat sig flera gånger med innebörden att han skulle döda målsäganden om hon rörde på sig eller berättade för någon om gärningen. Vidare hade han vid något tillfälle uttalat på ett hotfullt sätt ”söt dotter du har, henne ska du vara rädd om”.

Vad gäller rubriceringen företog hovrätten en samlad bedömning av omständigheterna i målet. Hovrätten belyste att det som talade för att gärningen borde rubriceras som grov våldtäkt var, att gärningen företogs i målsägandens hem där hon haft anledning att känna sig trygg, att angreppet upprepades och skedde under lång tid samt att målsäganden fick andningssvårigheter till följd av att kudden trycktes mot hennes ansikte. Det som talade mot en sådan bedömning var, enligt hovrätten, att våldet och hoten i övrigt inte var av allvarlig art. Mot bakgrund av detta ansåg hovrätten att våldet och hoten inte var av sådan särskilt allvarlig art, varför gärningen rubricerades som våldtäkt av normalgraden.

4.2.3 Svea hovrätts dom B 822-19

Åtalet rörde försök till grov våldtäkt. Hovrätten hade funnit det styrkt att den tilltalade, AN, överfallit målsäganden bakifrån, uppvisat en mattkniv, brottat omkull målsäganden samtidigt som AN uttalat hot med innebörden att målsäganden skulle dö om de inte hade samlag. AN hade således, enligt

hovrättens bedömning, som syfte att med våld eller hot om våld tilltvinga sig samlag eller annan sexuell handling jämförlig med samlag. Hovrätten rubricerade emellertid inte gärningen som försök till grov våldtäkt med hänvisning till tingsrättens bedömning i rubriceringsfrågan.

Tingsrätten rubricerade gärningen som försök till våldtäkt av normalgraden. Tingsrätten lade vikt vid att samtliga omständigheter i ett enskilt fall alltid måste beaktas vid rubricering av brott. De omständigheter som tingsrätten beaktade var att AN höll i en mattniv utan att ha riktat den eller hållit den mot målsägandens kropp. Vidare hade målsäganden själv sagt att hon inte trodde att AN skulle använda kniven för att skada henne. Mot bakgrund av dessa omständigheter fann tingsrätten att hotet inte kunde anses uppnå till kvalifikationsgrunden ”särskilt allvarlig art”.²⁵

4.2.4 Svea hovrätts dom B 7958-21

PK, den tilltalade, var åtalad för bland annat grov våldtäkt. PK hade med våld och hot om våld tvingat målsäganden att utföra oralsex på honom. Gärningen hade skett under knivhot med innebörden att PK inte skulle skada målsäganden om hon gjorde som han sa. PK höll kniven framför sig med bladet riktat uppåt. I samband med övergreppet hade den tilltalade även filmat målsäganden.

Vad gäller gradindelningen konstaterade hovrätten inledningsvis att kniven var framme under endast en kort period med viss distans från målsäganden. Emellertid underströk hovrätten att hotet ska bedömas i sitt sammanhang. Här var omständigheten att målsäganden angreps på ett våldsamt sätt av en främmande man av betydelse. En annan omständighet som hovrätten lade vikt vid var att händelseförloppet varade under en inte obetydlig tidsperiod. Vidare beaktades att händelseförloppet medförde att målsäganden upplevde ett akut hot mot hennes liv och hälsa. Mot bakgrund av dessa omständigheter ansåg hovrätten att hotet var av särskilt allvarlig art.

²⁵ Södertörns tingsrätts dom den 17 december 2018 i mål B 11801–18.

Vid en samlad bedömning ansåg hovrätten att det allvarliga hot som användes, filmningen och övriga omständigheter totalt sett motiverade att gärningen rubricerades som grovt.

4.2.5 Hovrätten för Västra Sveriges dom B 4810-21

Förevarande fall utgör det avgörande som kommer vara föremål för prövning i HD. Den tilltalade, KJ, hade erbjudit målsäganden att sova över hos honom, vilket hon gick med på. När målsäganden hade somnat tog KJ tag i hennes hår och riktade en stor kniv mot hennes hals. I samband med detta beordrade KJ målsäganden att utföra oralsex på honom annars skulle han hugga henne. Målsäganden sa uttryckligen att hon inte ville detta. Den tilltalade tryckte ner hennes huvud mot sin penis och tvingade henne att utföra oralsex på honom. Därefter genomförde han ett vaginalt samlag med målsäganden. Under hela detta händelseförlopp höll KJ kniven i ena handen samtidigt som han sa vid något tillfälle att han skulle hugga henne.

Vid en helhetsbedömning rubricerade hovrätten gärningen som våldtäkt av normalgraden med hänvisning till tingsrättens bedömning i rubriceringsfrågan. Tingsrätten anförde att även om KJ hotat målsäganden med kniv under hela händelseförloppet kunde hotet inte anses vara av sådan särskilt allvarlig art att brottet skulle rubriceras som grov våldtäkt. Därmed menade tingsrätten att hotet inte kunde anses omfattas av kvalifikationsgrunden.²⁶

²⁶ Vänersborgs tingsrätts dom den 23 juli 2021 i mål B 2427–21.

5 Analys

5.1 Frågan om gradindelning och hot av särskilt allvarlig art

Beträffande gradindelningen av grov våldtäkt som har förövats under vapenhot har framställningen konstaterat att det särskilt ska beaktas om gärningsmannen använt våld eller hot som varit av särskilt allvarlig art. I lagmotiven, som tidigare nämnts, framgår det att hot med vapen som kan medföra allvarlig kroppsskada, såsom kniv, är sådana omständigheter som regelmässigt bör innebära att brottet rubriceras som grovt. Det är dock av vikt att erinra om att det enbart är exempel på omständigheter som ska beaktas vid en samlad bedömning av huruvida ett våldtäktsbrott ska rubriceras som grovt.

En analys över hur gradindelning av grov våldtäkt bör genomföras, vid gärningar som har begåtts under vapenhot, är onekligen en krävande uppgift. Detta främst mot bakgrund av rättslägets oklarhet. En viktig del i detta är därför att analysera vilka omständigheter som bör beaktas för att ett hot ska anses vara av särskilt allvarlig art.

I de ovan redogjorda rättsfallen från Landskrona tingsrätt samt Ångermanlands tingsrätt, begicks gärningarna under knivhot och brotten rubricerades som grov våldtäkt. I första fallet höll gärningsmannen en stor kniv riktat mot målsägandens ena bröst. Under övergreppet höll gärningsmannen kniven mot målsägandens överkropp. I andra fallet riktades emellertid inte någon kniv mot målsägandens kropp. Det som medförde att Ångermanlands tingsrätt rubricerade gärningen som grov var mot bakgrund av omständigheterna i det enskilda fallet. Gärningsmannen hade strax innan våldtäkten knivhuggit en person till döds framför målsäganden. Kniven som denne höll i var den kniv som han hade knivhuggit personen med. Vid

våldtäkten låg dessutom den knivhuggna personen bredvid gärningsmannen och målsäganden. Dessa omständigheter medförde att hotet betraktades vara av särskilt allvarlig art, även om gärningsmannen enbart höll i kniven.

I avgörandet från Svea hovrätt (B 11287–14) hade den tilltalade penetrerat målsäganden med en PET-flaska samt tryckt en kniv mot målsägandens kind. Vidare hade han fört en tång mot målsägandens finger och hotat med att klippa av den. Gärningen rubricerades inte som grov våldtäkt. Hovrätten menade att hoten med kniv och tång skedde *efter* penetreringen, varför hoten inte skedde för att tvinga målsäganden att tåla den sexuella handlingen. Detta torde, enligt min mening, innebära att vid fall de aktuella hoten framfördes för att tvinga målsäganden att tåla den sexuella handlingen skulle hovrätten med största sannolikhet rubricerat brottet som grovt. Det kan jämföras med den bedömning som Stockholms tingsrätt gjorde i samma mål (B 11259–13). Tingsrätten ansåg det styrkt att hoten skedde för att tvinga målsäganden att tåla den sexuella handlingen. Mot bakgrund av omständigheterna ansågs hotet vara av särskilt allvarlig art och gärningen rubricerades som grov våldtäkt.

Vidare kan hänvisas till de två ovan redogjorda rättsfallen från Svea hovrätt (B 822–19 och B 7958–21). I dessa fall begicks gärningarna under knivhot. I första avgörandet hade den tilltalade hotat med en mattkniv med innebörden att målsäganden skulle dö om de inte hade samlag. Hovrätten rubricerade emellertid inte gärningen som grov med hänvisning till tingsrättens bedömning i B 11801–18. Tingsrätten lade bland annat vikt vid att det rörde sig om en mattkniv som inte hade riktats eller vidrört målsägandens kropp, varför hotet inte ansågs nå upp till kvalifikationsgrunden. I det senare avgörandet hade kniven hållits mot målsäganden med bladet riktat uppåt. Kniven var emellertid bara framme under en kort period. Den omständigheten spelade inte stor roll i hovrättens bedömning. Enligt hovrätten var det istället av vikt att hotet bedömdes i sitt sammanhang. Målsäganden hade angripits på våldsamt sätt av en främmande man. Vidare hade händelseförloppet varat under en inte

obetydlig tidsperiod som medfört att målsäganden upplevde ett akut hot mot hennes liv och hälsa. Dessa omständigheter innebar att hotet ansågs vara av särskilt allvarlig art. Gärningen rubricerades som grov dels på grund av hotets allvar, dels övriga omständigheter.

Omständigheten att gärningen har begåtts under hot med vapen som kan medföra allvarlig kroppsskada, såsom kniv, tycks således vara av stor betydelse för bedömningen av huruvida ett hot ska vara av särskilt allvarlig art. Det förhållandet att den omständigheten är av betydelse kan knappast anses förvånande med anledning av lagmotivens uttalande.

Vid fall hot utan vapen förekommit verkar det vara svårt för ett sådant hot att falla under kvalifikationsgrunden. Ett starkt exempel på detta är avgörandet från Hovrätten för Västra Sverige (B 3307–17). Emellertid bör det framhävas att enbart det förhållandet att gärningsmannen hållit i ett vapen tycks inte räcka för att hotet ska falla under kvalifikationsgrunden. I en sådan situation verkar det krävas att övriga omständigheter tillsammans med vapnet medför att hotet ska anses vara av särskilt allvarlig art, vilket ytterligare påvisar att hotet bör bedömas i sitt sammanhang. Tydliga exempel på detta är avgörandena från Ångermanlands tingsrätt samt Svea hovrätt (B 7958–21).

Av ovannämnda avgöranden verkar vapnets art spela roll. Beträffande knivhot är det av betydelse om kniven är stor och om den riktats eller hållits mot målsägandens kropp. Det är närliggande att anta att dessa omständigheter även bör gälla i förhållande till andra vapen. Det verkar som att avgörandena från Ångermanlands tingsrätt samt Svea hovrätt (B 7958–21) även bedömer hotet i sitt sammanhang. Här tycks händelseförloppets längd samt huruvida den inneburit att målsäganden upplevt ett akut hot mot dennes liv och hälsa vara av vikt, vilket bör vara särskilt gällande då vapnet enbart varit framme under en kort period eller om gärningspersonen enbart hållit i den.

Det bör dock framhåvas att utan ett vägledande avgörande från HD är det svårt att fastslå vilka omständigheter som ska beaktas. Vidare saknas tydliga principiella eller vägledande uttalanden från hovrätterna vilket ger upphov till att rättsläget är, enligt min mening, oklart. Det går emellertid inte att bortse från de omständigheter som underrätterna verkar lägga vikt vid. Det talar för att det är dessa omständigheter som i dagsläget bör beaktas vid frågan om ett hot är av särskilt allvarlig art.

Det som däremot går emot min uppfattning är avgörandet från Hovrätten för Västra Sverige den 24 september 2021. Avgörandet utgör det fall som inom kort kommer vara föremål för prövning i HD. Den handlade om en tilltalad som bland annat med hjälp av hot tilltvingat sig oralsex samt samlag. Hotet bestod i att gärningsmannen riktade en stor kniv mot målsägandens hals, med innebörden att han skulle hugga henne ifall hon inte genomförde oralsex på honom. Under hela händelseförloppet höll den tilltalade kniven i handen.

Framställningen visade att hovrätten rubricerade gärningen som våldtäkt av normalgraden med hänvisning till tingsrättens bedömning i rubriceringsfrågan. Anledningen till varför tingsrätten inte rubricerade gärningen som grov våldtäkt är lite oklart. Det enda tingsrätten anförde var att hotet inte var av sådan särskilt allvarlig art. Mot bakgrund av analysen av övriga avgöranden är tingsrättens gradindelning, enligt min mening, anmärkningsvärd. Bedömningen utgör ett ytterligare exempel på rättslägets oklarhet. Visserligen ska en samlad bedömning vid gradindelning alltid ske. Däremot går det inte att bortse från att omständigheterna i förevarande fall liknar omständigheterna i de flesta rättsfall som denna framställning har undersökt.

Gärningsmannen använde en stor kniv som riktades mot offrets hals och därigenom påtvingade denne att utföra oralsex och samlag. Under hela händelseförloppet höll han kniven. Dessa omständigheter måste anses ha inneburit att målsäganden upplevde ett allvarligt hot mot hennes liv och

hälsa. Med beaktande av vapnets art, att vapnet riktats mot målsägandens kropp samt att hotet torde bedömas i sitt sammanhang måste dessa omständigheter totalt sett innebära att den omfattas av kvalifikationsgrunden.

Jag anser därför, trots nu nämnda avgörande, att de flesta rättsfall som berörts pekar på ett antal omständigheter som torde beaktas vid bedömningen av huruvida ett hot är av särskilt allvarlig art. Vid fall, exempelvis, kniv används verkar det spela roll vilken typ av kniv det rör sig om. Vidare verkar det vara av vikt om den riktats eller hållits mot offrets kropp. Det är närliggande att anta, som nämnts ovan, att dessa omständigheter även bör beaktas i förhållande till andra vapen. Härutöver tycks även händelseförloppet samt huruvida den inneburit att målsäganden upplevt ett allvarligt hot för dennes liv och hälsa vara av betydelse.

Sammanfattningsvis bör vid en samlad bedömning av de ovannämnda omständigheterna, trots rättslägets oklarhet, vara av betydelse för rubriceringen av våldtäktsbrott som grovt när gärningen har begåtts under vapenhot. Det är däremot oklart huruvida det förhållandet att ett hot omfattas av kvalifikationsgrunden innebär att brottet därigenom ska rubriceras som grovt. Detta inte minst mot bakgrund av den dom som nu är föremål för prövning i HD. Enligt min uppfattning verkar emellertid de flesta avgörandena påvisa att brottet bör rubriceras som grovt när gärningen har förövats under hot med vapen som riktats eller hållits mot målsäganden. Här kan exempelvis hänvisas till avgörandena från Stockholms tingsrätt (B 11259–13), Landskrona tingsrätt samt Svea hovrätt (B 822–19). I övriga fall där ett hot kan anses falla in under kvalifikationsgrunden bör det krävas att det allvarliga hotet tillsammans med andra omständigheter motiverar att våldtäktsbrottet bedöms som grovt. Vilket exempelvis avgörandena från Ångermanlands tingsrätt samt Svea hovrätt (B 7959–21) verkar påvisa.

5.2 Enhetlighet i rättstillämpningen?

Av rättsfallsanalysen ovan kan det konstateras att rättsläget är oklart. Analysen visar att praxis fortfarande är försiktig med att bedöma våldtäkt som grov när gärningen förövats under vapenhot. Detta trots lagmotivens uttryckliga avsikt att våldtäkt under sådana omständigheter regelmässigt bör bedömas som grov. Rättsfallsanalysen belyser en präglad osäkerhet kring när ett hot ska anses vara av särskilt allvarlig art. Detta ter sig i underrätternas vitt skilda bedömningar vilket i sin tur påverkar gradindelningen. Osäkerheten resulterar i en icke-enhetlig rättstillämpning avseende rubriceringen av våldtäktsbrott som skett under vapenhot, liksom när ett hot ska anses omfattas av kvalifikationsgrunden.

Denna icke-enhetliga rättstillämpning kan ses främst i de ovannämnda avgörandena från Svea hovrätt (B 7598–21) samt Hovrätten för Västra Sverige (B 4810–21). I sistnämnda avgörande var omständigheterna av mer allvarlig art än den förstnämnda, eftersom den tilltalade använde sig av en stor kniv och riktade den mot målsägandens hals. Detta till skillnad från Svea hovrätts avgörande där kniven var framme enbart under en kort period. Trots att omständigheterna i avgörandet från Hovrätten för Västra Sverige får anses ha varit av mer allvarlig art rubricerades våldtäktsbrottet inte som grovt, medan Svea hovrätt rubricerade gärningen som grov. Denna skillnad torde grunda sig främst i bedömningen av kvalifikationsgrunden där hotet i första målet ansågs vara av särskilt allvarlig art vilket inte var fallet i andra målet.

Rättslägets oklarhet beror, enligt min uppfattning, i stort på avsaknaden av ett vägledande avgörande från HD. Med anledning av att helhetsbedömningen är avgörande vid frågan om gradindelning innebär det att lagstiftaren har överlåtit stor del åt rättstillämpningen att företa dessa bedömningar, vilket även gäller i förhållande till kvalifikationsgrunder. När ett vägledande avgörande från HD fortfarande saknas resulterar det i att

underinstansernas avgöranden är inkonsekventa i frågan om gradindelning liksom när ett hot ska anses vara av särskilt allvarlig art.

Ur ett rättssäkerhetsperspektiv är en icke-enhetlig rättstillämpning problematisk. En central del av rättssäkerheten är att det återfinns likhet och förutsebarhet i rättstillämpningen i syfte att envar ska ha möjlighet att förutse vilka rättsliga konsekvenser visst handlande kan medföra. När rättstillämpningen inte är enhetlig bidrar det till att underrätternas avgöranden är rättsosäkra och inkonsekventa, vilket försvagar förutsebarheten i rättstillämpningen. Enligt min mening riskerar en sådan rättstillämpning i sin tur att undergräva rättssäkerheten.

5.3 Hur kommer HD sannolikt att döma?

I syfte att diskutera hur en domstol sannolikt kommer avgöra ett mål krävs att en viss teori tillämpas. Jag har valt att i denna framställning tillämpa prognosteorin. Prognosteorin utgår, som tidigare nämnts, från att gällande rätt är den rätt som rättsväsendet faktiskt tillämpar i ett enskilt fall. Teorin möjliggör således en diskussion kring hur HD sannolikt kommer döma i målet B 6401–21.

Rättsfallsanalysen ovan har belyst vissa omständigheter som underrätterna verkar beakta vid bedömningen av huruvida ett hot omfattas av kvalifikationsgrunden. Emellertid antar jag att HD kommer, mot bakgrund av rättslägets oklarhet, att konkretisera vad som avses med kvalifikationsgrunden och vilka omständigheter som ska beaktas för att ett hot ska omfattas av den.

Mot bakgrund av omständigheterna i målet ovan, såsom att den tilltalade riktat en stor kniv mot målsägandens hals, är det sannolikt att HD kommer anse att sådana omständigheter ska omfattas av kvalifikationsgrunden.

Beträffande gradindelningen av grov våldtäkt som begås under vapenhot kommer HD sannolikt anse att hot med vapen som kan medföra allvarlig kroppsskada är en sådan omständighet som ska beaktas. Vidare är det troligt att HD kommer klargöra rättsläget genom att belysa att liknande omständigheter som i målet är sådana som ska omfattas av kvalifikationsgrunden och av den anledningen bedömas som grov. Sådana omständigheter bör vid en samlad bedömning totalt sett motivera att liknande gärningar bedöms som grova. Detta mot bakgrund av att rättsfallsanalysen av de flesta avgöranden verkar påvisa att så bör vara fallet. Däremot är det tveksamt, att HD kommer anse att vid varje fall hot med vapen anses omfattas av kvalifikationsgrunden, samtidigt ska innebära att gärningen rubriceras som grov.

Visserligen framgår det av lagmotiven att hot med vapen som medför allvarlig kroppsskada regelmässigt bör medföra att gärningen bedöms som grov. Emellertid har denna framställning även framhåvt att lagmotiven belyst att sådana omständigheter ska beaktas vid en samlad bedömning. Här anser jag således att allvarliga hotet tillsammans med andra omständigheter blir av större vikt, exempelvis i situationer då hot med vapen förekommit utan att den har riktats mot målsäganden eller om den bara varit framme under en kort period. I sådana situationer bör det krävas att hotets allvar tillsammans med övriga omständigheter motiverar att brottet ska rubriceras som grovt.

Mot bakgrund av det nu anförda kommer HD sannolikt anse att hotet omfattas av kvalifikationsgrunden och därigenom bedöma gärningen som grov.

6 Slutsats

Frågan om hur svensk gradindelning vid grov våldtäkt bör genomföras vid gärningar som begås under vapenhot är komplicerad. Denna komplexitet gäller även i förhållande till huruvida ett hot omfattas av kvalifikationsgrunden, vilket inte kan ha undgått läsaren. Komplexiteten beror på en otydlig underrättspraxis samt avsaknaden av ett avgörande från HD, vilket resulterat i ett osäkert rättsläge.

Med detta i beaktande ska uppsatsens frågeställningar bemötas. Inledningsvis ska frågan om vilka omständigheter som bör beaktas för att ett hot ska omfattas av kvalifikationsgrunden besvaras. Min analys har kommit fram till ett antal omständigheter som underrätterna beaktar vid denna bedömning. I stort verkar underrätterna lägga vikt vid huruvida hotet framförts genom användande av vapen som kan medföra allvarlig kroppsskada. Vidare är vapnets art samt huruvida den riktats eller hållits mot offrets kropp av betydelse.

Analysen har även visat att hotet bör bedömas i sitt sammanhang genom en bedömning av samtliga omständigheter i enskilda fallet, vilket innebär huruvida ett händelseförlopp inneburit att målsäganden upplevt ett allvarligt hot för dennes liv och hälsa är något som verkar beaktas liksom händelseförloppets längd. Vid situationer då vapnet varit framme under en kort period eller om gärningspersonen enbart hållit i den tycks krävas att det föreligger övriga omständigheter tillsammans med vapnet för att hotet ska anses vara av särskilt allvarlig art.

Beträffande gradindelningen har analysen visat att den samlade bedömningen är avgörande. Vidare är kvalifikationsgrunden av stor betydelse för rubriceringsfrågan. Analysen har däremot inte direkt kunnat svara på hur gradindelningen bör genomföras när ett hot omfattas av kvalifikationsgrunden. Detta mot bakgrund av rättslägets oklarhet.

Emellertid har jag dragit slutsatsen att vid det fall ett hot anses vara av särskilt allvarlig art på grund av hot med vapen som riktats eller hållits mot målsägandens kropp, bör gärningen rubriceras som grov. Vid andra situationer där ett hot kan anses falla in under kvalifikationsgrunden torde krävas att det allvarliga hotet tillsammans med andra omständigheter motiverar att våldtäktsbrottet bedöms som grovt.

Detta leder in mig på frågeställningen om det föreligger en enhetlig praxis avseende gradindelningen av grov våldtäkt som begås under vapenhot. I min analys har jag konkluderat att praxis inte är enhetlig i rättstillämpningen. Jag har vidare konstaterat att praxis därigenom har varit oförutsebar och inkonsekvent.

Därför har HD:s meddelande av prövningstillstånd varit välkommet vilket leder oss till framställningens sista frågeställning: Hur kommer HD sannolikt att döma i målet B 6401–21? Här har jag med utgångspunkt i prognosteorin dragit slutsatsen att HD sannolikt kommer att anse att hotet är av särskilt allvarlig art samt rubricera gärningen som grov.

Avslutningsvis hoppas jag nu att HD i sin kommande dom kommer klargöra den oklarhet som rått under en lång tid. Med förhoppningen att HD även tydligt konkretiserar vad som avses med kvalifikationsgrunden samt vilka omständigheter som ska beaktas för att ett hot ska omfattas av den.

Käll- och litteraturförteckning

Offentligt tryck

Propositioner

Prop. 1962/10 B Förslag till brottsbalk.

Prop. 1997/98:55 Kvinnofrid.

Prop. 2004/05:45 En ny sexualbrottslagstiftning.

Prop. 2012/13:111 En skärpt sexualbrottslagstiftning.

Prop. 2017/18:177 En ny sexualbrottslagstiftning byggd på frivillighet.

Statens offentliga utredningar

SOU 2001:14 Sexualbrotten – Ett ökat skydd för den sexuella integriteten och angränsande frågor.

SOU 2010:71 Sexualbrottslagstiftningen – utvärdering och reformförslag.

SOU 2016:60 Ett starkare skydd för den sexuella integriteten.

Svensk författningssamling

SFS 1962:700 Brottsbalk.

Utskottsbetänkanden

Bet. 1997/98:JuU13 Kvinnofrid.

Bet. 2004/05:JuU16 Sexualbrotten.

Bet. 2012/13:JuU20 En skärpt sexualbrottslagstiftning.

Bet 2017/18:JuU29 En ny sexualbrottslagstiftning byggd på frivillighet.

Åklagarmyndigheten

Riksåklagarens överklagande till HD i ärende AMR-7739-19.

Elektroniska källor

Asp, Peter. Brottsbalk (1962:700), 19 augusti 2019 JUNO, hämtad 2021-11-17, <https://juno.nj.se/>.

Bäcklund, Agneta; Johansson, Stefan; Trost Hedvig; Träskman, Per Ole; Wennberg, Suzanne; Wersäll, Fredrik. Brottsbalken: en kommentar, 1 juli 2018 JUNO, hämtad 2021-12-17, <https://juno.nj.se/>.

Pressmeddelande från HD

Meddelat prövningstillstånd av HD i mål B 6401–21, hämtad 2021-12-20, <https://www.domstol.se/hogsta-domstolen/avgoranden/2021/104253/>.

Litteratur

Asp, Petter; Ulväng, Magnus; Jareborg, Nils. *Kriminalrättens grunder*. 2 uppl., 2013. Uppsala: Iustus förlag.

Holmbäck, Åke & Wessén, Elias. *Svenska landskapslagar – Tolkade och förklarade för nutidens svenskar*. Serie 1., 1 uppl., 1933. Stockholm: Hugo Gebers förlag.

Häthén, Christian & Nilsén, Per. *Svensk historisk lagbok – Rättshistoriska källtexter*. 1 uppl., 2004. Lund: Studentlitteratur.

Jareborg, Nils. *Straffrättsideologiska fragment*. 1 uppl., 1992. Uppsala: Iustus förlag.

Jareborg, Nils & Zila, Josef. *Straffrättens påföljdslära*. 6 uppl., 2020. Stockholm: Norstedts juridik.

Kleineman, Jan. *Rättsdogmatisk metod I: Juridisk metodlära*. Korling, Fredric & Zamboni Mauro (red). 2 uppl., 2018. Lund: Studentlitteratur s. 21–46.

Ross, Alf. *Om ret tog retfærdighed – En indførelse i den analytiske retsfilosofi*. 1 uppl., 1953. Köpenhamn: Nyt nordisk forlag Arnold Busck.

Artiklar

Jareborg, Nils. *Påföljdsbestämningens struktur*. I: SvJT 1992, s. 257–275.

Jareborg, Nils. *Rättsdogmatik som vetenskap*. I: SvJT 2004, s. 1–10.

Peczenik, Aleksander. *Juridikens allmänna läror*. I: SvJT 2005, s. 249–271.

Zila, Josef. *Om rättssäkerhet*. I: SvJT 1990, s. 284–305.

Rättsfallsförteckning

Högsta domstolen

NJA 2018 s. 378.

NJA 2018 s. 574.

Hovrätten

Svea hovrätt, mål nr B 11287–14, meddelad i Stockholm den 13 maj 2015.

Hovrätten för Västra Sverige, mål nr B 3307–17, meddelad i Göteborg den 13 november 2017.

Svea hovrätt, mål nr B 822–19, meddelad i Stockholm den 28 november 2019

Svea hovrätt, mål nr B 7958–21, meddelad i Stockholm den 2 augusti 2021.

Hovrätten för Västra Sverige, mål nr B 4810–21, meddelad i Göteborg den 24 september 2021.

Tingsrätten

Landskrona tingsrätt, mål nr B 1032–00, meddelad i Landskrona den 30 mars 2001.

Stockholms tingsrätt, mål nr B 11259–13, meddelad i Stockholm den 11 november 2014.

Södertörns tingsrätt, mål nr B 11801–18, meddelad i Södertörn den 17 december 2017.

Ångermanlands tingsrätt, mål nr B 1105–20, meddelad i Ångermanland den 19 oktober 2020.

Vänersborgs tingsrätt, mål nr 2427–21, meddelad i Vänersborg 23 juli 2021.